

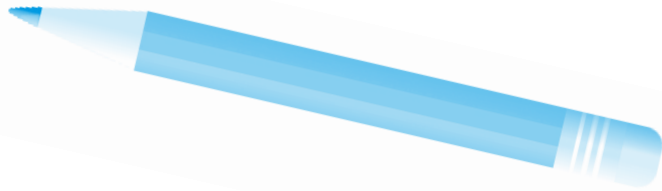
รับจ้างสร้างสรรค์งาน ลิขสิทธิ์ในงานเป็นของใคร

พรเทพ ทวีภาคธน

ผู้บริหารสำนักทรัพยากรบุคคล

บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน)

พร: ราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 4 บัญญัติคำว่า ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ริเริ่ม โดยการใช้สติปัญญาความรู้ ความสามารถและความวิริยะอุตสาหะของตนเองในการสร้างสรรค์โดยไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น โดยงานที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นงานตามประเภทที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง ผู้สร้างสรรค์จะได้รับความคุ้มครองทันทีที่ผู้สร้างสรรค์โดยไม่จำเป็นต้องไปจดทะเบียนสิทธิ ดังนั้น ลิขสิทธิ์จึงเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอย่างหนึ่ง อันมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากทรัพย์สินที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันได้แก่ สัมปทานกรรมสิทธิ์และสังหาริมทรัพย์กับสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าว

ลิขสิทธิ์ในกรณีของสัญญาจ้างทำของ ซึ่งมีความแตกต่างกับสัญญาจ้างแรงงาน คือผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างทำของแม้ไม่ได้ลงมือสร้างงานอันมีลิขสิทธิ์ด้วยตนเอง แต่ก็เป็นผู้ลงทุนสร้างงานนั้น จึงให้ลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวตกแก่ผู้ว่าจ้างตามที่บัญญัติในมาตรา 10 ว่า “งานสร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่นให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น” แต่อย่างไรก็ดี ผู้สร้างสรรค์กับผู้ว่าจ้างจะตกลงกันให้ลิขสิทธิ์เป็นของผู้สร้างสรรค์ หรือให้ผู้สร้างสรรค์กับผู้ว่าจ้างมีลิขสิทธิ์ร่วมกัน หรือตกลงกันให้ผู้สร้างสรรค์ใช้ลิขสิทธิ์นั้นต่อไปก็ได้ ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวกฎหมายมิได้บังคับให้ทำเป็นหนังสือ จึงอาจตกลงกันด้วยวาจาก็ได้ ต่างกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงาน หรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ นายจ้างมีสิทธิในงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนั้น

ในส่วน of ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้ให้ความหมายของสัญญาจ้างทำของว่า “อันว่าสัญญาจ้างทำของนั้น คือ

สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับจ้างตกลงรับจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ว่าจ้างและผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น”

มาตรา 10 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้ มุ่งหมายถึงผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อชักจูงให้ผู้คิดลงทุนสร้างสรรค์งานมากขึ้น ผู้ใดเป็นผู้ลงทุนจึงให้ลิขสิทธิ์เป็นของผู้นั้น เมื่อผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างทำของ ซึ่งมุ่งที่ผลสำเร็จของงานเป็นผู้ลงทุน กฎหมายจึงกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ตกแก่ผู้ว่าจ้าง ส่วนผู้รับจ้างก็ได้รับสินจ้างไปตามข้อตกลง

เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 2189-2190/2548 แม้สัญญาจ้างแรงงานกับสัญญาจ้างทำของจะมีลักษณะที่คล้ายกันคือ ลูกจ้างหรือผู้รับจ้างต่างก็ต้องทำงานให้แก่นายจ้าง หรือผู้ว่าจ้างและนายจ้างหรือผู้ว่าจ้างตกลงจ่ายสินจ้างแก่ลูกจ้าง หรือผู้รับจ้างเป็นการ

ตอบแทนเช่นกัน แต่ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันที่สำคัญคือ ตามสัญญาจ้างแรงงานนั้นลูกจ้างต้องทำงานให้นายจ้างตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญาจ้างแรงงานที่ตกลงกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีการตกลงกันโดยมุ่งประสงค์ต่อผลสำเร็จของการทำงานอันหนึ่งโดยเฉพาะ หรือคิดค่าตอบแทนจากผลสำเร็จของการทำงานที่ตกลงกันแต่อย่างใด นายจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานมีสิทธิบังคับบัญชาขอบหมายและควบคุมกำกับการทำงานของลูกจ้างให้ทำงานใดๆ ภายใต้ข้อตกลงเกี่ยวกับหน้าที่และสภาพการทำงานนั้นได้ ส่วนสัญญาจ้างทำของนั้น ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างจะมีเจตนามุ่งประสงค์ต่อความสำเร็จของงานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างตามข้อตกลงที่ว่าจ้างให้ทำกัน โดยถือเอาผลสำเร็จของการทำงานที่ตกลงให้ทำกันนั้นเป็นสาระสำคัญ โดยผู้ว่าจ้างมิได้มีสิทธิบังคับบัญชาสั่งการผู้รับจ้างแต่อย่างใด พฤติการณ์ที่มีการจ่ายค่าจ้างเป็นรายเดือนและผู้ว่าจ้างจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือในการทำงานให้ผู้ทำงานนั้น แม้จะเป็นพฤติการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกรณีของการจ้างลูกจ้างทำงานให้แก่ นายจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานก็ตาม แต่ก็มีข้อเท็จจริงที่ทำให้ฟังได้ว่าเป็นกรณีตามสัญญาจ้างแรงงานเสมอไปทั้งหมด เนื่องจากสัญญาจ้างทำของก็อาจมีพฤติการณ์การจ่ายค่าตอบแทน หรือการจัดหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทำงานเช่นเดียวกับการจ้างแรงงานได้เช่นกัน

การที่โจทก์ทั้งสองทำงานวาดภาพนก ให้แก่ บ. นั้นก็เพื่อใช้ประกอบหนังสือ "A Guide to the Birds of Thailand" ที่ บ. จะจัดทำขึ้น โดยในการวาดภาพต้องทำให้สอดคล้องกับข้อมูลทางวิชาการที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับนกแต่ละวงศ์ แต่ละชนิด ต้องใช้ชานกที่ บ. เก็บรวบรวมไว้จำนวนมากและต้องเดินทางไปดูนกในสภาพธรรมชาติ กับยังต้องค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้การวาดภาพนกนี้ต้องใช้เวลานานหลายปีและเป็นกรณีจำเป็นที่จะต้องให้โจทก์แต่ละคนทำงานที่สถานที่ทำงานของ บ. เพื่อความสะดวกในการเทียบเคียงข้อมูลและประสานข้อมูล การบรรยายด้วยข้อความกับภาพวาดให้สอดคล้องต้องกัน ทั้งยังได้ความว่าในการทำงานวาดภาพนก บ. ไม่ได้กำหนดให้โจทก์ที่ 1 วาดภาพนกเป็นตัวๆ แต่จะกำหนดเป็นวงศ์แล้วโจทก์ที่ 1 จะวาดภาพนกในวงศ์นั้นทั้งหมด

การกำกับดูแลของ บ. เป็นเพียงการเร่งรัดงานเท่านั้น สำหรับโจทก์ที่ 2 ก็วาดภาพโดยได้รับคำแนะนำให้ข้อมูลจาก ฟ. และดูตัวอย่างจากชานก กับข้อมูลจากหนังสือต่างๆ หาก ฟ. หรือ บ. เห็นว่าไม่ถูกต้องและแจ้งให้โจทก์ที่ 2 ทราบ ถ้าโจทก์ที่ 2 เห็นด้วยก็จะแก้ไข แต่ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะไม่แก้ไข อันเป็นการแสดงว่าโจทก์ทั้งสองทำงานวาดภาพโดยมีอิสระในการทำงานมาก มิใช่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาเยี่ยงที่นายจ้างมีต่อลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานแต่อย่างใด และในการเดินทางไปดูนกในสภาพตามธรรมชาติก็ยิ่งปรากฏว่าโจทก์ที่ 1 เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง ซึ่งผิดปกติวิสัยของผู้เป็นลูกจ้าง ทั้งเมื่อโจทก์ทั้งสองวาดภาพเพื่อประกอบการทำหนังสือดังกล่าวแล้วเสร็จ โจทก์ทั้งสองก็ไม่ได้ทำการวาดภาพ หรือทำงานกับ บ. หรือจำเลยที่ 1 อีกแต่อย่างใด เห็นได้ว่าสภาพการทำงานให้แก่ บ. ของโจทก์ทั้งสองดังกล่าว บ. จะมุ่งประสงค์ถึงความสำเร็จในการจัดทำหนังสือเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดจำนวนงานได้แต่แรก เพราะต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลและศึกษาดูนกกับวาดภาพนกเพิ่มเติมจนกว่าจะเห็นว่าข้อมูลและภาพวาดที่สมบูรณ์เป็นที่พอใจที่จะรวมจัดพิมพ์เป็นหนังสือได้ การที่จ่ายค่าตอบแทนให้แก่โจทก์ทั้งสองเป็นรายเดือนในพฤติการณ์ทำงานในระยะเวลาที่ยาวนานเช่นนี้ จึงอาจเป็นการแบ่งจ่ายค่าจ้างทำของให้เหมาะสมแก่สภาพงานในลักษณะดังกล่าว เพื่อมิให้เป็นการเอาเปรียบโจทก์แต่ละคนและเป็นประโยชน์แก่โจทก์ทั้งสองที่ไม่ต้องรอรับค่าตอบแทนเมื่องานเสร็จสิ้นในภายหลังที่เป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากเช่นนั้น ตามพฤติการณ์ดังกล่าวฟังได้ว่า การวาดภาพนกของโจทก์ทั้งสองเป็นไปตามสัญญาจ้างทำของ และเมื่อไม่ปรากฏว่ามีข้อสัญญาเป็นอย่างอื่น ลิขสิทธิ์จึงตกเป็นของผู้ว่าจ้าง มิใช่ตกเป็นของโจทก์ที่ 1 และโจทก์ที่ 2 ผู้รับจ้างแต่อย่างใด

บทสรุปสั่งทำ ฎีกาในเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า การกำกับดูแลของผู้ว่าจ้าง เป็นเพียงการเร่งรัดงานเท่านั้น สำหรับโจทก์ที่วาดภาพโดยได้รับคำแนะนำและจากการให้ข้อมูลจากตัวแทนผู้ว่าจ้างและดูตัวอย่างจากชานก กับข้อมูลจากหนังสือต่างๆ หากผู้ว่าจ้าง หรือตัวแทนเห็นว่าไม่ถูกต้องและแจ้งให้โจทก์ทราบ ถ้าโจทก์ที่เห็นด้วยก็จะแก้ไข แต่ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะไม่แก้ไข อันเป็นการแสดงว่าโจทก์ทั้งสองทำงานวาดภาพโดยมีอิสระในการทำงานมาก มิใช่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาเยี่ยงที่นายจ้างมีต่อลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานแต่อย่างใด เห็นได้ว่าสภาพการทำงานให้แก่ผู้ว่าจ้างของโจทก์ทั้งสองดังกล่าวจะมุ่งประสงค์ถึงความสำเร็จในการจัดทำหนังสือเป็นสำคัญ และก็เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดจำนวนงานได้แต่แรก เพราะต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลและศึกษาดูนกกับวาดภาพนกเพิ่มเติมจนกว่าจะเห็นว่าข้อมูลและภาพวาดที่สมบูรณ์เป็นที่พอใจ การที่จ่ายค่าตอบแทนให้แก่โจทก์ทั้งสองเป็นรายเดือนในพฤติการณ์ทำงานในระยะเวลาที่ยาวนานเช่นนี้ ก็เพื่อมิให้เป็นการเอาเปรียบโจทก์ที่ไม่ต้องรอรับค่าตอบแทนเมื่องานเสร็จสิ้นในภายหลังที่เป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากเช่นนั้น